

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

Olga Fernández García [Ψ]

Dep. Psicologia Evolutiva i de 'Educació

Tema 9: Desenvolupament psicosocial i de la personalitat en l'adolescència

Índex

01 INTRODUCCIÓ

02 DESENVOLUPAMENT DE L'AUTOCONCEPTE, AUTOESTIMA I IDENTITAT

- Canvis en l'autoconcepte
- L'autoestima
- Construcció de la identitat personal

03 TRANSFORMACIONS DE LES RELACIONS FAMILIARS

- Canvis en les interaccions
- Canvis en l'expressió i experiències afectives
- Canvis en la percepció i cognició
- Estils educatius parentals

04 ALTRES CONTEXTOS RELACIONALS

- Relacions amb els iguals
- Relacions virtuals
- Relacions de parella i sexuals

LES TASQUES EVOLUTIVES DE L'ADOLESCÈNCIA

Tasques evolutives de l'ADOLESCENT

Adaptació a la pubertat

Autonomia respecte a les figures paternes:

- Conductual respecte a la presa de decisions
- Emocional respecte als vincles afectius
- Respecte a l'elecció de valors i filosofia de vida

Exploració, formació i consolidació del sentit d'identitat personal
(TASCA CENTRAL)

Tasques evolutives del GRUP FAMILIAR:

Acceptar i flexibilitzar els límits familiars

Canvis en les relacions pares-fills

Replantejament de la vida matrimonial i de la carrera professional

Preocupació per la generació anterior

Es produeix la **primera reorganització substancial del sentit de si mateix** de la qual el subjecte és conscient

-Ja no ve donada des de fora

-Reuneixen informació sobre els elements corporals, intel·lectuals i socials

DESENVOLUPAMENT DE LA IDENTITAT

com un procés complex i multifacètic que inclou:

- Canvis en l'autopercepció.
- Canvis en l'autoestima o autoavaluacions.
- Canvis en el sentit de identitat personal.

CANVIS EN L'AUTOCONCEPTE

- Capacitat superior d'anàlisi i raonament.
Més preocupats pel seu “autentic jo real” i per possibles contradiccions.

Continguts que solen incloure en el seu autoconcepte

❖ Adolescència primerenca

- Atributs i sentiments interpersonals i habilitats socials que influeixen en les seues interaccions amb els altres o afecten la seua imatge social.
- Augmenta el pes de les característiques corporals més relacionades amb l'atractiu físic.

❖ Adolescència intermèdia

- Diferenciació d'atributs en funció de situacions i rols diferents.

❖ Adolescència tardana

- Va emergint una major varietat de trets psicològics, i de creences personals, valors i idees morals.
- S'incorpora la preocupació pels “jo futurs” i les estratègies posades en marxa per aconseguir-los.

CANVIS EN L'AUTOCONCEPTE

Estructura i organització de l'autoconcepte

Autopercepcions més diferenciades
(adolescència intermèdia)

- La seua personalitat s'expressa de manera diferent en diferents situacions.
- Reacciona de manera diferent segons la persona.
- Diferencia la seua autopercepció de les percepcions d'uns altres.

Integració de les múltiples autopercepcions en una teoria de si mateix unificada i coherent
(adolescència tardana)

- ❖ Adolescència primerenca
 - Abstraccions del *self* compartimentades, sense vincular-se entre si.
- ❖ Adolescència intermèdia
 - Detecten les incongruències entre les característiques de si mateixos, però no són capaços d'integrar-les.
 - Preocupació per la proliferació de rols que exigixen la creació de múltiples "jo".
- ❖ Adolescència tardana
 - Integració de les abstraccions aïllades i contradictòries en un autoconcepte consistent. Creació d'abstraccions més generals.

L'AUTOESTIMA

→ Indicador d'ajust, maduresa i adaptació psicològica.

- Alegre, simpàtic, amable, enèrgic
- Se sent segur en les relacions
- Confia en el futur
- Se sent capaç i valuós
- Expectatives realistes sobre si mateix
- Li agrada la seua aparença
- Accepta els compliments
- Expressa la seua opinió

**Alta
autoestima**

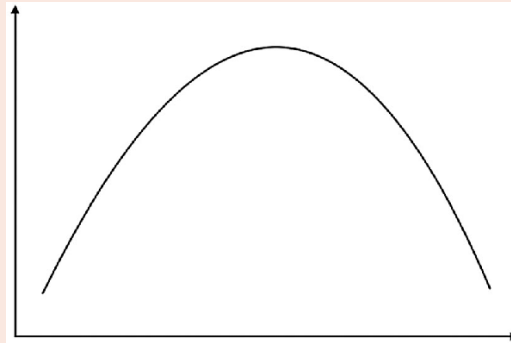
- Deprimit, tímid, cohibit
- Se sent insegur en les relacions
- Dubta sobre el futur
- Se sent incapaç
- Expectatives poc realistes sobre si mateix
- Insatisfet amb la seua aparença
- Rebutja els compliments
- Oculta la seua opinió

**Baixa
autoestima**

L'AUTOESTIMA

Estabilitat?

1. Passa a ser més negativa en l'adolescència primerenca.
2. Roman estable durant l'adolescència intermèdia.
3. Continua estable o fins i tot millora en l'adolescència tardana.

Autoestima baromètrica

Grau en què les valoracions sobre nosaltres mateixos canvien i fluctuen ràpidament.

Autoestima bàsica

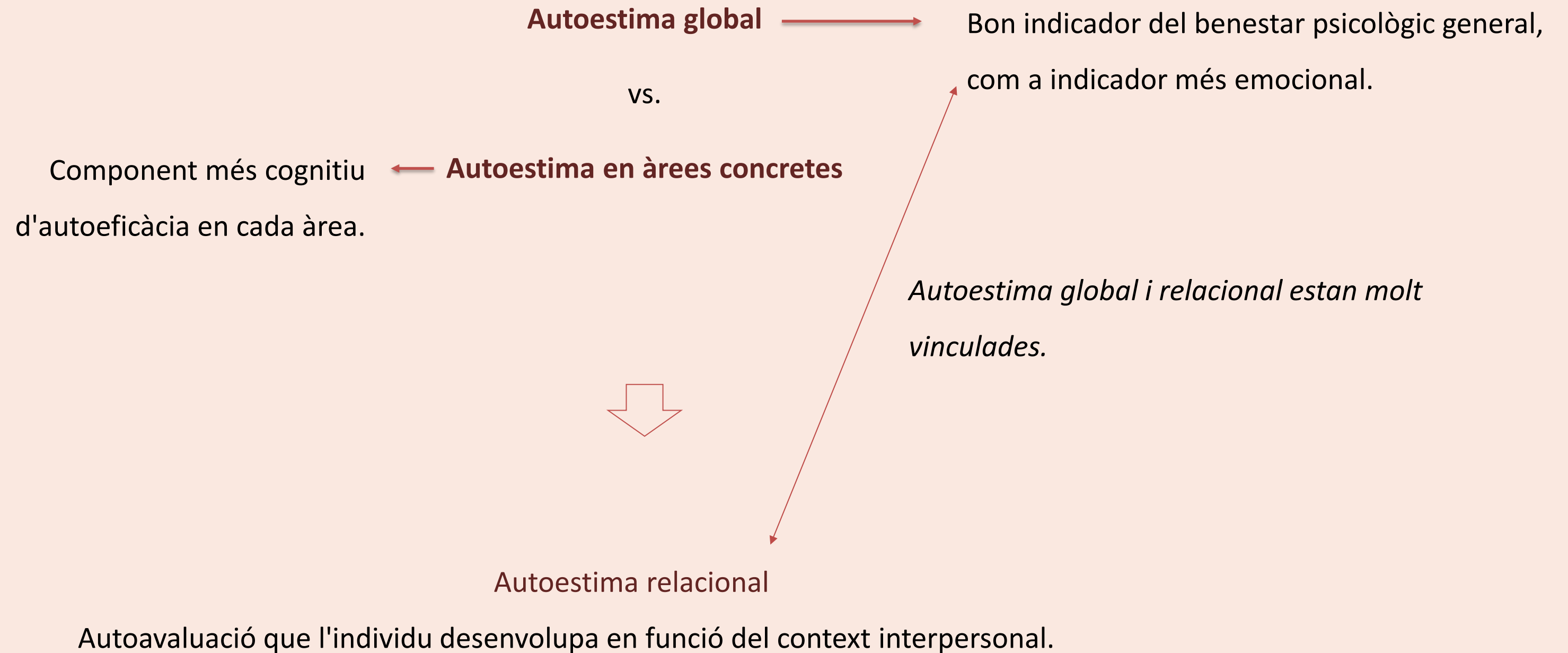
És estable al llarg del temps.

L'autoestima bàsica no canvia durant l'adolescència, però la baromètrica sí que ho fa en l'adolescència primerenca.

→ Pot comportar majors nivells de tensió, ansietat i irritabilitat en la primera part de l'adolescència a causa de:

- Autoavaluacions més crítiques
- Dificultat per a interpretar les impressions que transmeten els altres
- Aïllament social
- Problemes d'acceptació dels canvis corporals

L'AUTOESTIMA

L'AUTOESTIMA

Determinants de

l'autoestima global

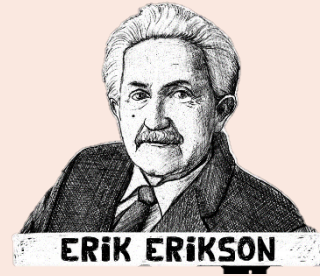
Valoració de la pròpia competència en les àrees importants.

- Es deriva un sentiment de competència en eixes àrees.
- La discrepància entre la pròpia expectativa i la percepció de la capacitat real influeix directament en l'autoestima.
- L'èxit en àrees menys importants incideix mínimament.

Aprovació i validació dels altres.

- Suport incondicional
- Qui rep suport incondicional expressarà una mirada positiva sobre si mateix en forma d'una elevada autoestima.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

«La principal tasca de l'adolescent és la formació d'una identitat personal».

- Volia especificar la veritable naturalesa psicosocial de la identitat.

La FORMACIÓ DE LA IDENTITAT ha d'integrar de manera coherent el passat, el present i el futur en un determinat context sociohistòric.

Elements bàsics que configuren l'assoliment de la identitat personal (segons Erikson):

- **Sentit actiu d'individualitat, totalitat i cohesió.**
- **Consciència de tenir una personalitat única, diferent i valorada per altres.**
- **Direcció i propòsit en la vida.**

Quan encaixen aquests 3 elements, acaba amb èxit la formació de la identitat.

Al final de l'adolescència o mai?

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

“Espai intermedi entre els processos individuals i socials».

L'adolescent forja una identitat, però
ahora la societat identifica l'adolescent.

Sentiment d'individualitat

Sentiment de vinculació al context
social reconegut pel subjecte

Resultats d'un
desenvolupament adaptatiu
de la identitat

Presència d'uns compromisos flexibles que assegurin una integració en la
societat com a adult “productiu”.

Sentiment d'identitat òptim com a sentit de benestar psicosocial.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

Va definir 4 categories de situacions (“estatus”) respecte al procés de formació de la identitat, basant-se en 2 dimensions psicològiques:

➤ **Exploració (o crisi):**

- Presència o absència d'un període de qüestionament actiu i d'avaluació entre diferents alternatives abans de prendre decisions sobre metes, valors i creences.
- Investigació cognitiva i conductual sobre un mateix.
- És un indicador del treball d'integració que fa el jo per a trobar una identitat.
- Quan existeix una àmplia exploració indica que el sentiment d'identitat de l'adolescent és sòlid i flexible.

➤ **Compromís:**

- Adopció d'una decisió relativament ferma sobre la identitat i la implicació en una activitat significativa per a la posada en marxa de l'elecció.
- Té en compte els elements d'identitat d'una àrea concreta important per al subjecte.
- La identitat és més que el compromís, però quan és present es manifesta a través del compromís.
- Quan es comprometen han de prendre decisions sobre els seus desitjos, objectius, posició en la vida i direcció a prendre.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

Estatus d'identitat
(segons Marcia)

→ Maneres de manejar les qüestions d'identitat

		COMPROMÍS	
		Alta	Baixa
EXPLORACIÓ	Alta	Assoliment	Moratòria
	Baixa	Identitat hipotètica o entossudiment	Difusió

CRÍTICA
No captura íntegrament el procés
pel qual les persones es qüestionen
i canvien d'identitat

Prerequisit de salut mental → flexibilitat + exploració + consideració cognitiva d'alternatives + reavaluació periòdica de decisions.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

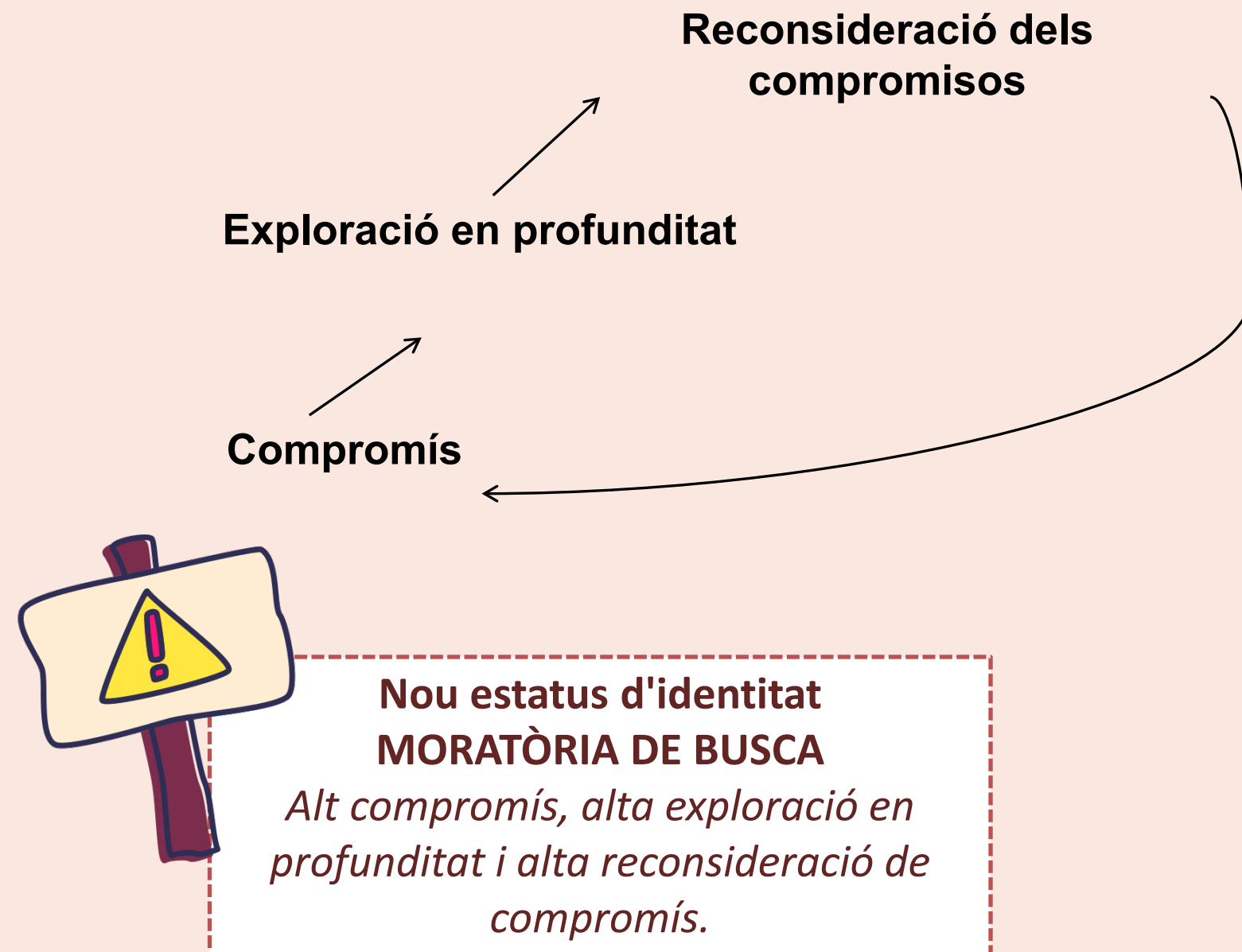
Factors psicològics i relacionals associats a cada estatus

	Difusió	Moratòria	Identitat hipotecada o entossudiment	Assoliment
AUTONOMIA I DESENVOLUPAMENT DEL JO	Baixa	Alta	Baixa	Alta
AUTOESTIMA	Baixa	Estable	Estable	Alta
FAMÍLIA	Pares permissius o negligents	Pares donen suport a l'autonomia	Relació propera amb els pares	Pares donen suport a l'autonomia
RELACIONS INTERPERSONALS	Distants, poc duradores i estereotipades. Baixa pressió de grup.	Intenses, però poc duradores. Resistència a la pressió de grup	Dependents	Poden intimar. Cooperatius.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

Altres models sobre el desenvolupament de la identitat

Model de tres factors (Crocetti et al., 2022)

L'exploració en profunditat reflecteix el grau en què els joves reflexionen activament sobre els seus compromisos i busquen informació addicional. La **reconsideració del compromís** sorgeix de la insatisfacció amb els compromisos actuals i el desig de modificar-los.

Encara que haja conclòs el període d'exploració, els adolescents poden continuar reflexionant sobre els seus compromisos.

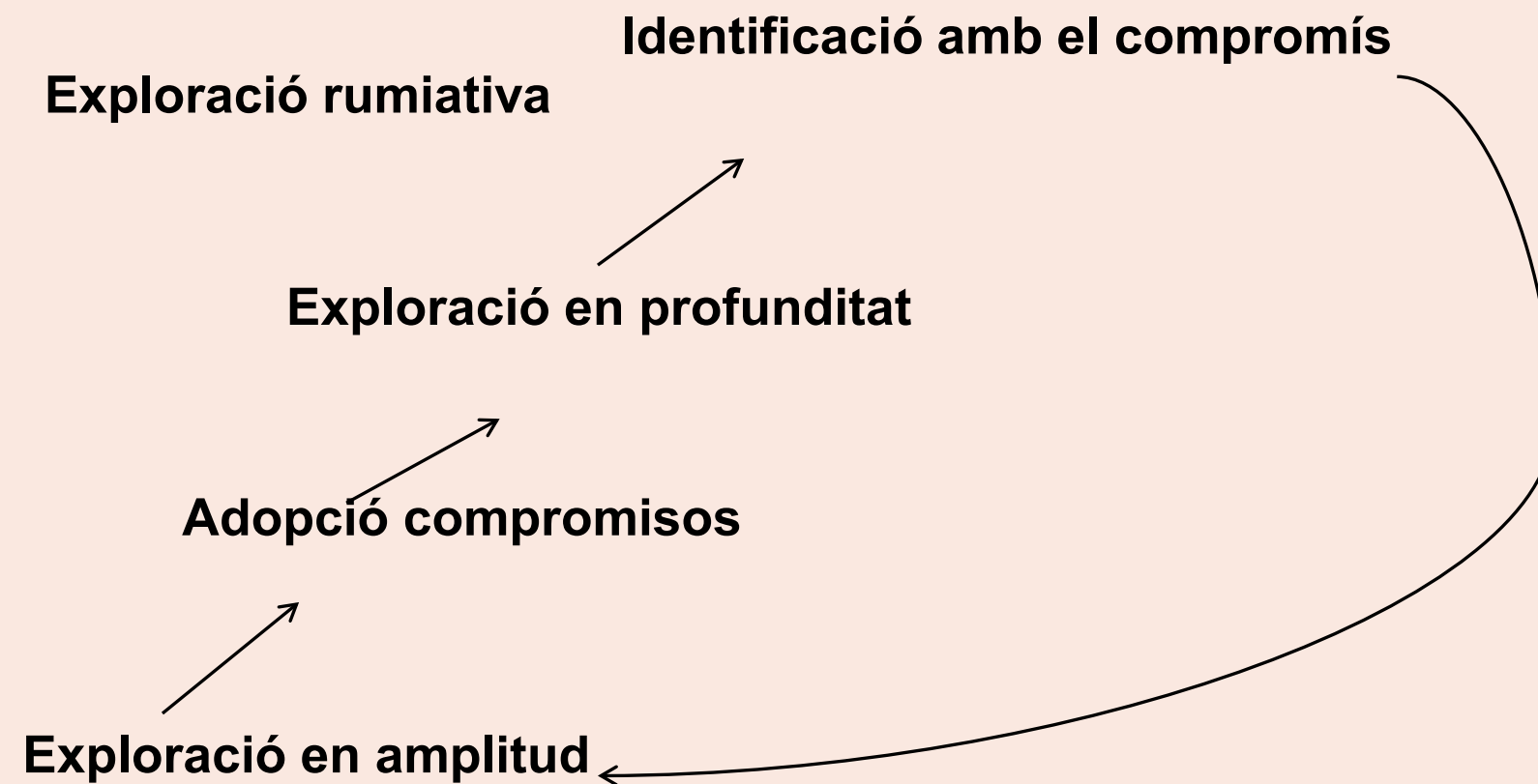
Al llarg de l'adolescència

→ AUGMENTA LA CERTESA DE LA IDENTITAT.

CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT PERSONAL

Altres models sobre el desenvolupament de la identitat

Model de doble cicle (Luyckx et al., 2011)

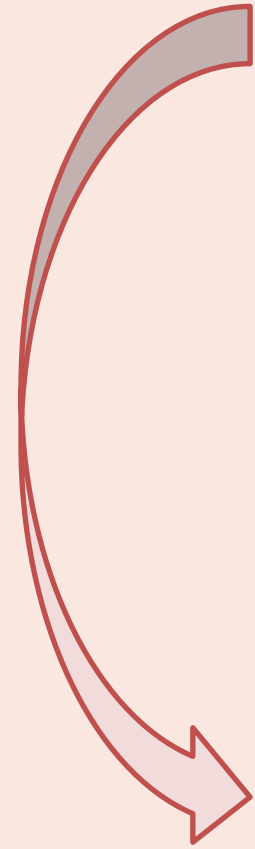

L'exploració pot ser:

- Una **exploració en amplitud**
- Una **exploració en profunditat**
- Una **exploració rumiativa**

El compromís pot prendre la forma de:

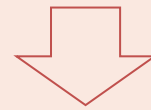
- **Adopció de compromisos**
- **Identificació amb el compromís**

Els **canvis en el sistema familiar** són part d'un procés més ampli d'adaptació.

La proximitat afectiva i relacional es manté, mentre que els modes d'interacció van ajustant-se als canvis en les capacitats sociocognitives.

Tenen una significació funcional per al desenvolupament psicològic dels adolescents i per a la dels adults del sistema familiar.

CANVIS EN LES INTERACCIONS

- ☐ Disminueix la freqüència d'interacció entre els adolescents i els pares.
- ☐ En tots dos sexes disminueix la implicació percebuda en activitats familiars.
- ☐ Es van incrementant els intercanvis conflictius i els temes d'estos.
- ☐ Els desacords són sobre qüestions sense importància.
- ☐ Els adolescents inicien més disputes.
- ☐ La majoria dels conflictes es resolen mitjançant estratègies de desvinculació: *retirada o canvi de focus*.
- ☐ La principal figura **focus de discussió és la mare**, seguida dels germans, amics, pare...
- ☐ Consideren les **mares** més comprensives, obertes a la comunicació i a mantenir interaccions positives.

El patró comunicacional canvia segons el sexe del fill i del pare:

- ✓ Les **filles** parlen més sovint i més obertament amb les mares.
- ✓ Els **fills** parlen menys obertament i no diferencien entre els pares.

- ☐ S'incrementa la influència dels fills en la presa de decisions familiars, mentre que decreix la influència dels pares.
- ☐ Els pares pensaran que tenen més pes en les decisions dels fills de la que tenen realment.

CANVIS EN L'EXPRESSIÓ I EXPERIÈNCIES AFECTIVES

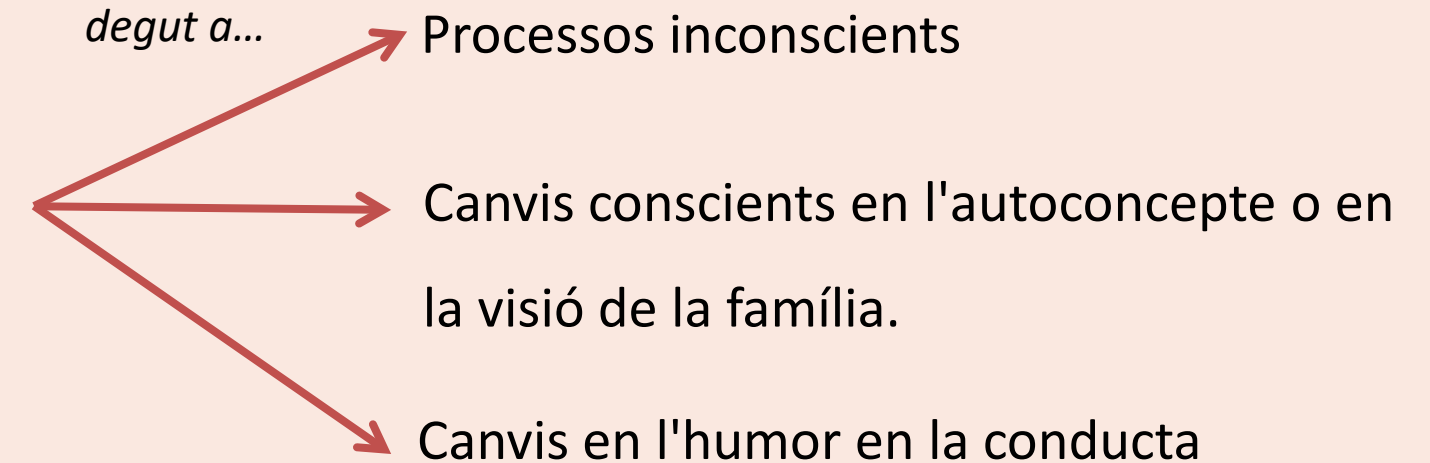
Els **pares**:

- Continuen sent figures significatives.
- Es perceben com a capacitadors i persones de les quals aprenen.
- Continuen ocupant el 1r i 2n lloc en la jerarquia de les FA.

Fluctuen els **sentiments** sobre les **relacions pares-fills**:

- Disminueix la proximitat percebuda
- S'incrementa la distància emocional, l'acceptació percebuda i la insatisfacció.

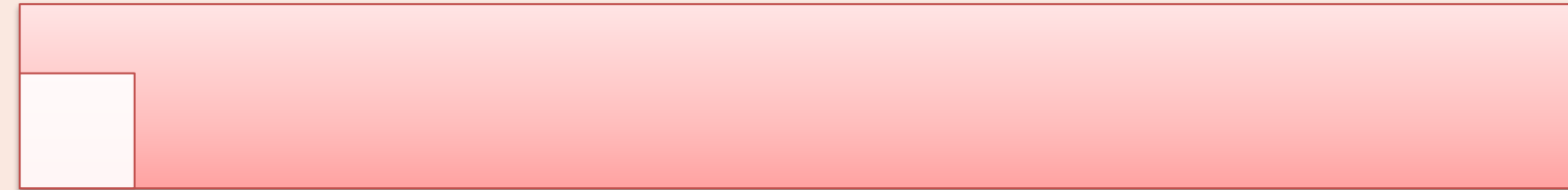
degut a...

CANVIS EN LA PERCEPCIÓ I COGNICIÓ

Salt generacional

Procés d'individualització i percepció dels pares

Les opinions reals dels pares influeixen menys en comparació amb el que els adolescents creuen que els pares pensen o fan.

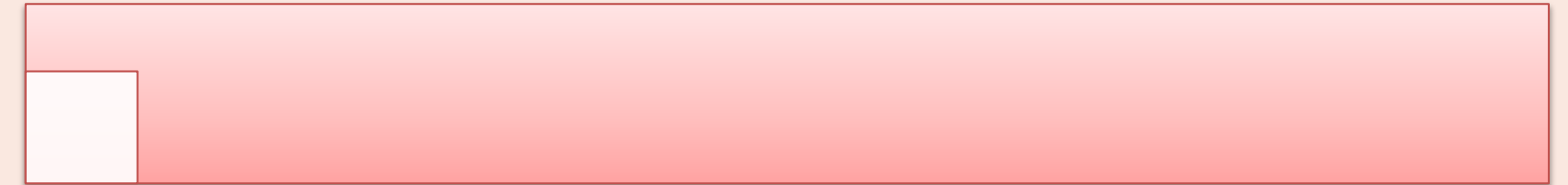
Hipòtesi del biaix generacional.

Els pares possiblement veuen la família més positivament del que realment és i minimitzen les diferències entre els membres.

Els pares consideren bàsic per a l'autoestima dels fills l'acceptació dels valors familiars.

Els adolescents tendeixen a maximitzar les diferències i veure la família de manera més negativa i crítica.

Tendeixen a adoptar una perspectiva més externa.

El desenvolupament de la individualitat requereix:

- **L'abandó de l'autoritat unilateral.**

- El **desenvolupament de nous consensos pares-fills** i la **redefinició de la comprensió i el coneixement mutu**.

Per a la individualització, l'adolescent du a terme els processos cognitius:

- **Desidealització parental.**

- **Visió dels pares com a persones.**

CANVIS EN LA PERCEPCIÓ I COGNICIÓ

Les **transformacions de la família amb adolescents** expressen tant canvi com continuïtat.

Disminueixen les mostres **d'afecte explícit**

Augmenten els conflictes i apareix un **moviment psicològic** cap a la **individualització**

Reconeixement progressiu de **major mutualitat i simetria**

S'ajusten millor als canvis de la transició aquelles famílies que **mantenien relacions pròximes prèviament**

L'equilibri entre **proximitat familiar** i estimul **d'individualitat**

ASSEGURA

Progressiva i mútua redefinició de les relacions pares-fills adolescents

ESTILS EDUCATIUS PARENTALS

Proximitat emocional desenvolupada en la infància
+
Estils de criança

Defineixen el tipus d'interacció que s'establisca

Com són els adolescents segons l'estil parental imperant?

Estil democràtic/autoritatiu

- Pares i fills negocien i es comuniquen, enforteixen la independència.
- Alts nivells d'ajust i competència psicosocial, autoestima, assoliment acadèmic i internalització del codi moral.

Estil autoritari

- Dediquen menys temps a explorar alternatives i tenen un sentit d'identitat menys desenvolupat.
- Major conformisme i adopció d'estàndards morals externs.
- Baixa autoconfiança i dificultats per a guiar la seua conducta.
- Baixa autoestima.

Estil permissiu

- Rendiment acadèmic i autocontrol baix.
- Major implicació en conductes de risc.

Estil negligent

- Baixa competència.
- Problemes de conducta i emocionals.

RELACIONS AMB ELS IGUALS

CANVIS EN LES INTERACCIONS I EL CONFORMISME

- ❑ **Augmenta el temps** que passen amb els iguals.
- ❑ **S'incrementa la reciprocitat i la intimitat** de les relacions d'amistat.

Les **AMISTATS ÍNTIMES**

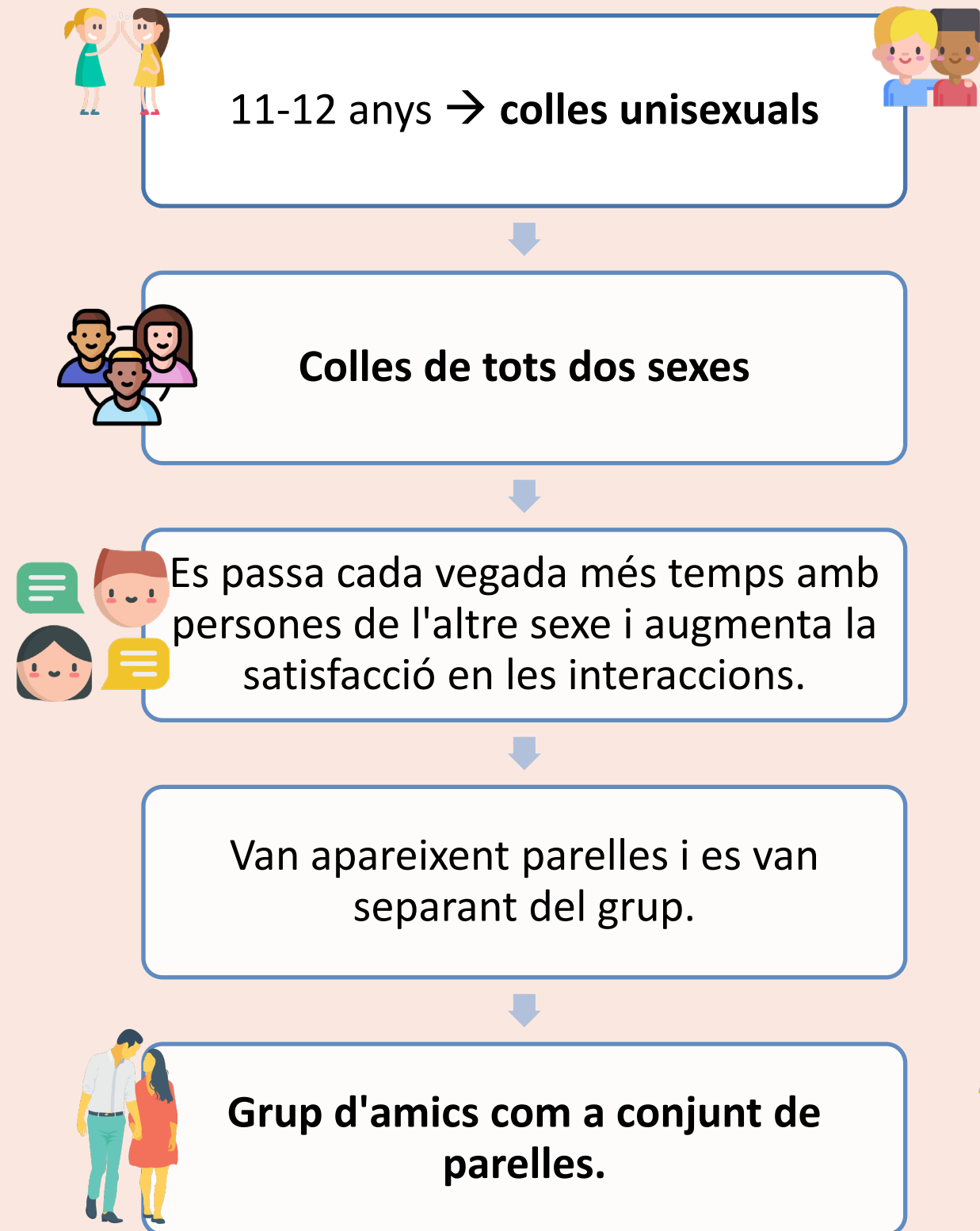
- Estan molt presents en l'adolescència primerenca i mitjana.
 - Comparteixen pensaments, sentiments, expectatives de futur, i se secunden.
- Solen establir-se amb persones del mateix sexe.
 - En les xiques són més precoces i íntimes.
 - S'associa amb major benestar emocional i competència relacional.

La **PRESSIÓ DE GRUP**

- Tradicional visió negativa que actualment no se secunda.
 - Aconsegueix el punt àlgid als 12-13 anys.
 - Diferències de gènere.
- Els adolescents tendeixen a pensar que s'assemblen més als amics del que s'assemblen realment.

RELACIONS AMB ELS IGUALS

CANVIS EN L'ESTRUCTURA DE GRUPS

Les **COLLES** es defineixen per:

- L'actitud cap als aspectes formals o acadèmics.
- L'orientació cap a la relació amb els iguals.
- ❖ Estableixen normes sobre com han de ser les amistats, les relacions de parella i el maneig de conflictes.

Canvis generacionals o socioculturals?

RELACIONS AMB ELS IGUALS

CANVIS EN LA NOCIÓ D'AMISTAT

Fins als 13 anys

- **Noció instrumental i utilitarista de l'amistat**
- Els amics són aquells amb qui és gratificant estar o resulta convenient.

14-16 anys

- Amic és algú amb qui **comparteixes valors, suport i lleialtat**.
- S'espera que un amic siga digne de confiança.
- Es valora principalment els amics per característiques psicològiques i interpersonals.
- Són les persones ideals per a compartir i ajudar a resoldre problemes psicològics.

17 anys

- L'amistat es caracteritza per **compartir interessos, major intimitat i desig d'obertura a l'altre**.
- Es comença a acceptar la pròpia autonomia i la de l'altre.
- Passa a ser una experiència més relaxada i compartida.
- Ja queda fixada l'amistat com a **vincle afectiu estable**.

RELACIONS VIRTUALS

La **hiperconnexió tecnològica** suposa un impacte en l'**autoestima** i en les **relacions interpersonals** dels adolescents

Context de valoració de l'autoimatge pròpia i aliena i espai d'experimentació en la construcció d'identitat i de relacions socials.

Les imatges que es mostren en xarxes socials són la carta de presentació i, a vegades, els adolescents són més imprudents, la qual cosa **incrementa la seua vulnerabilitat** sobre l'autoestima, i sorgeix la **idealització de la imatge corporal** i l'**ús inadequat de les imatges exposades**.

RELACIONS DE PARELLA I SEXUALS

La majoria dels
adolescents té parella
abans dels 16 anys

❖ Les **PRIMERES RELACIONS ROMÀNTIQUES** → juguen un paper molt important en la formació de la identitat.

→ no són veritables experiències d'intimitat compartida.

→ relacions curtes.

→ experiències vitals molt significatives.

Funcions:

- Afavoreixen l'autonomia i la maduració de la identitat.
- Afavoreixen el desenvolupament de la sexualitat i permeten comprovar com d'atractiu s'és per a una altra persona.
- Incrementen l'estatus en el grup d'iguals.

→ Molt influïdes per les noves formes d'interacció i comunicació virtual.

Molt influïdes pels estereotips de gènere → relacions desequilibrades → base del maltractament.

Actualment existeix un increment de la violència i les relacions molt controladores en parelles joves.

RELACIONS DE PARELLA I SEXUALS

Fases en la formació de les relacions de parella:

RELACIONS DE PARELLA I SEXUALS

- ❖ El desenvolupament de la **IDENTITAT SEXUAL** conjumina → reconèixer-se com ser sexual.
 - establir vincles romàntics i afectius.
 - reconèixer la pròpia **ORIENTACIÓ SEXUAL**.

Oferir una **educació sexual** efectiva i de qualitat abans i durant l'adolescència es converteix en un **aspecte essencial**.

«Direcció dels interessos sexuals d'una persona»

- És durant l'adolescència quan s'estableix, encara que pot anar modificant-se.
- S'ha passat d'un model binari a un model multidimensional.

❖ Les **INTERACCIONS SEXUALS**

- Els jocs sexuals → fi de la interacció.
- Existeixen diferències de gènere en la percepció de l'activitat genital sexual.
- Increment del sexe casual i de la preocupació pels riscos sexuals als quals s'exposen.

Amb l'aparició dels caràcters sexuals primaris i secundaris, els adolescents es tornen **més vulnerables a patir abús sexual**